

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-53>

SIGNS AND TYPES OF BANK FRAUD. FRAUDULENT OPERATIONS UNDER MARTIAL LAW

ОЗНАКИ ТА ВИДИ БАНКІВСЬКОГО ШАХРАЙСТВА. ШАХРАЙСЬКІ ОПЕРАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Zhuk I. V.   Жук І. В.

*Doctor of Philosophy, Associate
Professor,
Senior Researcher of the Scientific
Laboratory on Crime Prevention of
Educational and Research Institute No 1
National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine*

*кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності Навчально-
наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Банківська система є однією з головних ланок фінансової системи держави, від надійності функціонування якої залежить стабільність соціально-економічного розвитку. Внаслідок широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації на економіку України у 2022 році чекає суттєве скорочення. Так, за оцінками Світового банку, ВВП в Україні може знизитися на 45 % [1]. У цих умовах питання забезпечення безпеки банківської діяльності, зокрема, її захисту від злочинних посягань, набувають особливої актуальності.

Під час дослідження, що проводилося компанією «KPMG International»¹ з питань шахрайства у банківській сфері, більшість респондентів повідомили про збільшення кількості випадків зовнішнього шахрайства, розмірів спричинених ними збитків, а також про розширення типології шахрайських дій [2]. Дійсно, процеси цифрової трансформації, які зумовлюють розширення ринку фінансових послуг та впровадження нових платіжних інструментів, створюють підґрунтя для подальшої криміналізації банківської системи, зокрема, збільшення кількості шахрайства.

У науковій літературі по-різному визначають зміст банківської діяльності. На думку О. Драчевської, під банківською діяльністю слід

---

¹ Глобальне дослідження KPMG у банківській сфері було проведене у період листопад 2018 року – лютий 2019 року у 43 роздрібних банках, 13 з яких розташовані у країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону, 5 – в Америці і 25 – у Європі, на Середньому Сході та в Африці (ЕМА). 18 з цих банків мали дохід понад 10 млрд дол. США, а 31 банк мав понад 10 000 співробітників у різних країнах світу.

розуміти врегульовану правовими нормами діяльність юридичних осіб щодо надання визначених законодавством банківських послуг на підставі дозвільних документів (банківської ліцензії) та закону [3, с. 196]. Банківська сфера, якій завдається шкода шахрайськими діями, визначається термінологією, що міститься у законах «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III, «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679-XIV тощо, а також нормативно-правових актах Національного банку.

Кримінальним правопорушенням, що вчиняються у банківській сфері, притаманні свої особливі ознаки, які дозволяють їх відмежувати від інших видів протиправних діянь. Однак Кримінальний кодекс (далі – КК) України [4] не виокремлює шахрайство у банківській сфері в окрему статтю. Відтак відповідальність за цей злочин настає на підставі загальної норми про кримінально каране шахрайство, під яким розуміється заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (ст. 190 КК). Об'єктом шахрайства у банківській сфері можна визначити право власності конкретних банків, а також фізичних та юридичних осіб – клієнтів цих банків. Отже, можемо навести поняття та ознаки цього діяння. Приміром, З. Б. Живко та С. С. Родченко під банківським шахрайством розуміють сукупність злочинних дій та маніпуляцій з метою заволодіння коштами комерційного банку або його клієнтів [5, с. 104]. І. В. Годнюк, І. А. Шубенко та А. О. Вольська визначають фінансове шахрайство в банках як «багатогранне суспільно-економічне явище, що являє собою систему відносин у сфері грошового обігу та фінансових зобов'язань, метою яких є недобросовісне заволодіння фінансовими ресурсами банків і/або їхніх клієнтів шляхом обману або зловживання довірою чи службовим становищем громадян і працівників банківських установ» [6, с. 111]. Зустрічаються й інші визначення банківського шахрайства, однак його ознаки у цілому зводяться до наступного: 1) діяння полягає у заволодінні майном або правом на майно, що належить банку чи іншій кредитній організації або їх клієнтам; 2) воно вчиняється з використанням банківських операцій, документів або службового становища; 3) найчастіше його суб'єктами виступають особи, які мають ознаки кримінального професіоналізму; 4) як правило, банківському шахрайству притаманні ознаки організованої злочинності.

У зв'язку з тим, що банківські відносини різноманітні за своїми формами, шахрайство у цій сфері може вчинюватися різними способами. Так, можна виділити: 1) шахрайство з банківськими картками (крадіжка персональної інформації, шахрайство з використанням мережі Інтернет, виготовлення дубліката карти тощо);

2) депозитне шахрайство (заниження офіційної суми депозиту у банківських документах, списання коштів з депозитного рахунку клієнта); 3) кредитне шахрайство (оформлення кредиту за чужими паспортними даними, незаконне перерахування коштів на чужі рахунки); 4) шахрайство у розрахунково-касовому обслуговуванні (фальшиві банкноти, відрахування з банківського рахунку клієнта тощо). Отже, існує безліч видів шахрайства у банківській сфері. Сюди відноситься і фішинг (шахрайство за допомогою Інтернет-сайтів, створених для виманювання у користувачів даних їхніх банківських карт), і телефонне шахрайство, пов'язане з виманюванням реквізитів банківських карток та примушуванням до переказу коштів на картку злодіїв (т. зв. вішинг), і різні види шахрайства з банкоматами та інші.

Військове вторгнення в Україну країни-агресора зумовило активізацію кримінально протиправної діяльності у цій сфері та появу нових шахрайських схем. Найбільш розповсюдженими з них є різні види «фейкових» оголошень про евакуаційні перевезення громадян, про оренду житла, «фейковий збір коштів на допомогу», «фейкові SMS-розсилки про грошову допомогу» тощо [7], коли шахраї, приміром, публікують несправжні оголошення та просять надіслати передплату на банківську картку, однак взятих на себе зобов'язань не виконують. Є випадки, коли такі особи знаходять фото потерпілих від воєнних дій в Інтернеті і збирають гроші на допомогу «постраждалим». Створюють фішингові (шахрайські) сайти, які схожі на сайти справжніх благодійних фондів, де нібито можна переказати кошти на підтримку Збройних сил України тощо. На практиці зустрічаються й інші види шахрайських схем, виникнення яких зумовлене станом війни в Україні.

Література:

1. Світовий банк: ВВП України в 2022 році може впасти на 45%. Finbalance. URL: finbalance.com.ua/news/svitoviy-bank-prohnozu-padinnya-vvp-ukrani-v-2022-rotsi-na-45.

2. Дослідження питань шахрайства у банківській сфері. KPMG, 2019. URL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ua/pdf/2019/12/Global_Banking_Fraud_Survey.pdf.

3. Драчевська О. До питання визначення поняття «банківська діяльність». *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 193-197.

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print>.

5. Живко З. Б., Родченко С. С. Фінансове шахрайство у банківській сфері: сутність, види та сучасний стан. *Науковий вісник Ужгородського*

національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Випуск 31. С. 103-108.

6. Годнюк І. В., Шубенко І. А., Вольська А. О. Фінансове шахрайство у комерційних банках України. Шляхи боротьби у сфері безготівкових розрахунків. *Економічний простір*. 2021. № 165. С. 110-115.

7. Шахрайські схеми у період дії воєнного стану / Національний банк України. URL: <https://promo.bank.gov.ua/fin-defense/#section-25>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-54>

INTERNATIONAL LEGAL PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE IN TIME OF WAR

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Kulakova N. V.   **Кулакова Н. В.**

*Candidate of Law Sciences,
Associate Professor,
Professor at the Department of Criminology
and Criminal Executive Law
National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine*

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національна академія
внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Ефективність міжнародно-правової системи захисту культурної спадщини залежить, насамперед, від таких обставин як укріплення мирного співіснування держав, і саме головне, припинення збройних конфліктів, використання тільки мирних засобів для їх вирішення, безперечне виконання державами та громадянами норм міжнародного права та національного законодавства по захисту культурної спадщини.

Сьогодні в Україні знаходиться 7 об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО, і ще 17 об'єктів включено до Попереднього списку Світової спадщини. Крім них, в Україні існують ще тисячі культурних установ та пам'яток, що мають значну історичну цінність[1].

Через російську агресію на території України руйнацій та пошкоджень зазнали 104 об'єкти культурної спадщини. Серед них: 17 пам'яток національного значення, 81 – місцевого значення та 6 – щойно виявлених об'єктів культурної спадщини. Найбільше руйнувань зазнала культурна спадщина Харківщини. Наразі там зафіксовано 88